

ประชาธิปไตยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

Democracy and Political Participation of People

สิงห์คำ มณีจันสุข*

Singkam Manachansuk

บทคัดย่อ

ประชาธิปไตยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เพื่อให้ได้รับทราบถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งสิทธิและภาระหน้าที่ของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองตามช่องทางและกระบวนการต่าง ๆ ตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนดไว้ ซึ่งหากประชาชนมีความเข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมือง พร้อมทั้งตื่นตัวเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นก็จะส่งผลต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทยให้ก้าวหน้าและยั่งยืน บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษา ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมทางการเมือง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

คำสำคัญ : ประชาธิปไตย, การมีส่วนร่วมทางการเมือง

Abstract

Democracy and political participation of people In order to be aware of the importance of political participation that is crucial to the development of democracy Including the rights and obligations of the people to participate in politics according to various channels and processes according to the current constitution law Which, if the people has an understanding of the political participation process While being more active in political participation will result in a progressive and sustainable democratic development of Thailand. This academic article aims to study

* 39/16 หมู่ 3 ตำบลบางกอบัว อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ 10130

definition and concepts of political participation political participation model and factors affecting political participation.

Keywords: Democracy, Political Participation.

บทนำ

ประชาธิปไตยของประเทศไทยได้เกิดปัญหามากมายทั้งในข้อกฎหมายและระบบการเมืองยังเป็นปัญหาที่ทำให้การพัฒนาประเทศไม่สามารถทำได้อย่างเต็มที่และอุปสรรคที่สำคัญต่อการพัฒนาระบบการเมืองคือการที่ประเทศไทยมีวัฒนธรรมทางการเมืองระบบอุปถัมภ์ส่งผลให้คนไทยมีทัศนคติและความเชื่อหลายประการที่ไม่อำนวยต่อการพัฒนา ปัญหาต่าง ๆ อันเป็นผลมาจากทัศนคติและความเชื่อจะสามารถแก้ไขได้โดยการให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน นับตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2547 ประเทศไทยได้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาสู่ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้มาโดยกลุ่มคนที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศและได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดระบอบประชาธิปไตยจากตะวันตกกลุ่มนี้มีชื่อว่า “คณะราษฎร” นำโดยหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการนองเลือดพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้มีการยกเลิกการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และทรงมอบรัฐธรรมนูญฉบับถาวรฉบับแรกของประเทศไทยให้กับประชาชน เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 (พิสิทธ์ศักดิ์ ห้วยหงษ์ทอง, 2551) แต่ในปัจจุบันการให้การศึกษาแก่ประชาชนยังไม่สามารถให้ได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกันจากสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมสื่อต่าง ๆ จึงเป็นเครื่องมือที่ดีอีกอย่างหนึ่งในการพัฒนาการเมืองคือการติดต่อสื่อสารข้อเท็จจริง ความคิดเห็นและทัศนคติต่างๆ จากคนหนึ่งไปอีกคนหนึ่งหรือหลายคน แต่การพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญสุดในระบอบประชาธิปไตย การพัฒนาการเมืองจะเกิดขึ้นเมื่อประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ การมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ได้หมายถึงการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเท่านั้น แต่รวมไปถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองระดับต่าง ๆ ตามความเหมาะสม ตามความสามารถและโอกาส เพื่อให้เกิดผลต่อกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองอย่างแท้จริง

ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง การมีส่วนร่วมเป็นการร่วมมือของประชาชน ไม่ว่าปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันและเข้ามาร่วมรับผิดชอบเพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ โดยกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์การเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลได้มีส่วนช่วยเหลือระหว่างกัน ด้วยจิตใจและอารมณ์ของแต่ละบุคคลในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงานและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อส่วนรวมในการบริหารจัดการ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของสังคม

การเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งผู้นำหรือผู้บังคับบัญชา การเข้าไปมีเสียงในการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ รวมทั้งการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาผลกระทบของนโยบายเพื่อนำมาแก้ไขปรับปรุงเป็นนโยบายใหม่ในครั้งต่อไปด้วย (ดิน ปรัชญพฤทธิ, 2546, หน้า 8) จึงเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะสำคัญของกระบวนการทางการเมืองและกระบวนการในการจัดการต่อปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารงานของสังคมยุคใหม่ที่เน้นปัจจัยในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการเสนอข้อเรียกร้อง (Demand) และการสนับสนุน (Support) (Easton David, 1971, p. 202) การมีส่วนร่วมยังรวมถึงการเกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotion Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวอีกด้วย (Keith, 1972, p. 136) อาจกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมนั้นเป็นการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล และการมีส่วนร่วมของกลุ่ม (Reeder, 1974, p. 125) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การปฏิบัติและรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง การที่จะสามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้นได้นั้นผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับปรัชญาพัฒนาชุมชนที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นและพร้อมที่อุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชนขณะเดียวกันต้องยอมรับความบริสุทธิ์ใจด้วยว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและได้รับการชี้แนะอย่างถูกต้อง (ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2541, หน้า 32)

ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมในการปกครองของประชาชนตามสิทธิที่ระบบการเมืองและกฎหมายกำหนดให้กระทำ เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นจากความสมัครใจของประชาชน ทั้งนี้เพื่อให้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐทั้งในทางการเมืองการปกครองทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ (จันทนา สุทธิจारी, 2544, หน้า 410) การมีส่วนร่วมทางการเมืองหมายถึง การมีส่วนร่วมที่ประชาชนจะพึงมีในการกำหนดนโยบาย ในการตัดสินใจและกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐบาล และในทางการเมืองเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในรัฐบาล เช่น การเข้าเป็นรัฐบาล การมีอิทธิพลต่อรัฐบาล การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง (จรรยา สุภาพ, 2514, หน้า 333) ได้ให้ความหมายของการเข้าร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง การมีส่วนร่วมในการกระทำ (Activity) ของแต่ละบุคคลซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาลเรียกว่า Autonomous Participation และการมีส่วนร่วมซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนโยบายโดยทางอ้อมนอกเหนือจากแต่ละบุคคลโดยตรงแล้ว เรียกว่า Mobilized participation (ทิพาพร พิมพ์สิทธิ์, 2542, หน้า 133) ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองยังหมายถึง บุคคลที่สนใจการเมือง มีความเข้าใจการเมือง เชื่อว่าตนเองมีประสิทธิภาพทางการเมือง มีความศรัทธาในกระบวนการทางการเมือง และตัวนักการเมือง และคิดว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหน้าที่ของตน เป็นคนที่มีความสามารถในการเข้าสังคม และเป็นคนที่มีความหวังในชีวิต (ณรงค์ สินสวัสดิ์, 2539, หน้า 123) การมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความหมายไปถึงการให้ความร่วมมือ ซึ่งถือเป็นการสนับสนุนต่อระบบการเมือง นั่นคือการมีระเบียบวินัยเคารพกฎหมาย ร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐบาล การให้ความสนับสนุน เป็นทางหนึ่งที่จะลดปัญหา ในการปกครองและการบริหาร การให้ความร่วมมือในการเสียภาษีเป็นอีกทางหนึ่ง ซึ่งนับว่าเป็นการมีส่วนร่วมโดยอ้อม ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหา จนวนกลายเป็นประเด็นทางการเมืองต่อไป (ชูวงศ์ ฉายะบุตร, 2539, หน้า 8)การมีส่วนร่วมทางการเมืองคือการที่บุคคลมีการแสดงออกโดยความสมัครใจถึงการให้ความสนใจทางการเมืองโดยเป็นพฤติกรรมที่มีอิทธิพลหรือมีผลกระทบต่อการตัดสินใจหรือการทำงานของรัฐบาล โดยการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการเลือกผู้นำเพื่อก่อเป็นผู้ปกครองและกำหนดนโยบาย

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น เป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง เพราะฉะนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งก็ได้มีนักวิชาการหลาย

ท่านได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ และได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ในแง่มุมต่าง ๆ

1. การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกันกล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยอำนาจกว่า มีทรัพยากรหรือความรู้ด้อยกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการกำหนดนโยบายของรัฐ โดยไม่รู้ความต้องการของประชาชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงเป็นเพียงประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วนบางเรื่องเท่านั้น การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (Full Participation) เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาด้วยความเท่าเทียมกันทุกฝ่าย จัดเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริงของประชาชนตามแนวความคิดและหลักการพัฒนาชุมชน เมื่อนำมาใช้ในการเรียนรู้จะสนับสนุนและส่งเสริมให้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพรูปแบบการมีส่วนร่วม United Nation (1981) ได้จำแนกตามลักษณะการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

2. การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง (Spontaneous) ซึ่งโดยการอาสาสมัครหรือการรวมตัวกันเองเพื่อแก้ไขปัญหาของตนเอง โดยเป็นการกระทำไม่ได้รับการช่วยเหลือจากภายนอกซึ่งเป็นรูปแบบที่เป็นเป้าหมาย การมีส่วนร่วมแบบชักนำ (Induced) ซึ่งเป็นการเข้าร่วมโดยความต้องการความเห็นชอบหรือสนับสนุนโดยรัฐบาล ซึ่งเป็นรูปแบบทั่วไปของประเทศกำลังพัฒนา การมีส่วนร่วมแบบบังคับ (Coercive) เป็นการเข้าร่วมโดยความต้องการความเห็นชอบหรือสนับสนุนโดยรัฐบาล ภายใต้การจัดการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือโดยการบังคับโดยตรงรูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ผู้กระทำได้รับผลทันที แต่จะไม่ได้ผลในระยะยาว และมักจะมีผลเสียตรงที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในที่สุดยังมีนักวิชาการได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมมีดังต่อไปนี้ (นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์, 2527, หน้า 179)

2.1 การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct Participation) โดยผ่านองค์กรที่จัดตั้งโดยประชาชน (Inclusive Organization) การรวมกลุ่มเยาวชนต่าง ๆ

2.2 การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect Participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน (Representative Organization) กรรมการของกลุ่มหรือชุมชน

2.3 การมีประชาชนมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ (Open Participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน (Non-representative Organization) เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวน หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไรก็ได้ตลอดเวลา

กระบวนการมีส่วนร่วม เริ่มต้นจากการศึกษาข้อมูล สาเหตุของปัญหา การพิจารณาตัดสินใจเลือกแนวทาง การวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา การดำเนินการหรือปฏิบัติงาน และสิ้นสุดที่การติดตามประเมินผล โดยการดำเนินการที่ให้ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในฐานะเจ้าของชุมชนหรือทรัพยากรได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาจัดสรรทรัพยากร (สิริพัฒน์ ลาภจิตร, 2550) ยังพบว่ารูปแบบและกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะกว้างและชัดเจนไว้ 3 รูปแบบคือ

1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (Voting) ซึ่งเห็นว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองทำให้ประชาชนมีอิทธิพลเหนือผู้นำ เพราะทำให้ผู้นำต้องปรับปรุงนโยบายเพื่อคะแนนเสียงของตน แต่คะแนนเสียงดังกล่าวนี้คือความเห็นเกี่ยวกับความชอบของพลเมืองที่มีต่อผู้นำได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น มิได้แสดงความชื่นชอบเป็นพิเศษ สำหรับขอบเขตของผลผลิตของการเลือกตั้งนั้นกว้างขวางมาก และมีอิทธิพลเหนือพลเมืองและแรงกดดัน ทำให้คะแนนเสียงเป็นเหมือนอาวุธที่มีอำนาจควบคุมรัฐบาล

2. กิจกรรมการรณรงค์หาเสียง (Campaign Activity) ซึ่งพบว่า การที่พลเมืองได้มีส่วนร่วมในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนั้น ทำให้สามารถเพิ่มอิทธิพลเหนือผลการเลือกตั้งได้ โดยการกำหนดคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครคนใดคนหนึ่งไว้ก่อน และมีอิทธิพลต่อผู้นำไว้เช่นเดียวกับกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ยากและต้องการความคิดริเริ่มสร้างมากกว่าการลงคะแนนเสียงสำหรับขอบเขตของกิจกรรมการรณรงค์หาเสียง

3. การร่วมกิจกรรมของชุมชนหรือองค์กรทางสังคม (Cooperative Activity) ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้ คือ การกระทำร่วมกันเป็นกลุ่มหรือกลุ่มองค์กรในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาทางการเมืองและสังคม เพื่อที่จะมีอิทธิพลเหนือการดำเนินงานของรัฐบาล การกระทำดังกล่าวอาจเกิดขึ้นเวลาใดก็ได้ และอาจเกี่ยวกับปัญหาใดของกลุ่มก็ได้ นอกจากนี้อาจอาจเป็นการกระทำร่วมกันในกิจกรรมภายในองค์กรที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้มีอิทธิพลต่อรัฐบาลมากกว่ารูปแบบที่ 2 เนื่องจากมีคนจำนวนมากเข้าร่วมและอาจมีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มได้ อย่างไรก็ตามกิจกรรมที่ร่วมมือกันนี้ต้องการความคิดริเริ่มบ้างเช่นกันสำหรับขอบเขตของกิจกรรมที่ร่วมมือกันนี้ได้แก่ การทำงานร่วมกับคนอื่น ๆ เกี่ยวกับปัญหาท้องถิ่น การตั้งกลุ่มทำงานเพื่อท้องถิ่นและเป็นสมาชิกที่บทบาทในหาทางแก้ปัญหาชุมชน การติดต่อเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นร่วมกับคนอื่น ๆ การติดต่อเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นระดับพิเศษร่วมกับคนอื่น ๆ การติดต่อเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นในเรื่องเกี่ยวกับสังคม และการติดต่อเจ้าหน้าที่ระดับพิเศษ

เกี่ยวกับปัญหาสังคม (จุฑามาศ ประยูรทอง, 2547) และยังมีการแบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง ออกเป็น 5 รูปแบบดังนี้

1. กิจกรรมการเลือกตั้ง (Electoral activity) หมายถึง กิจกรรมการออกเสียงเลือกตั้ง และการณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้ง

2. การวิ่งเต้น (Lobby) หมายถึง การติดต่อเจ้าหน้าที่หรือผู้นำทางการเมืองเพื่อหาทางเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและกำหนดนโยบายของรัฐบาลโดยใช้ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มเป็นเกณฑ์

3. กิจกรรมองค์กร (Organization activity) เป็นกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มองค์กรใดองค์กรหนึ่ง โดยมีจุดหมายที่จะเข้าไปมีส่วนในเรื่องเกี่ยวกับผลประโยชน์เฉพาะอย่าง หรืออาจจะเป็นผลประโยชน์ส่วนรวมก็ได้

4. การติดต่อเฉพาะเรื่อง (Contracting) หมายถึง การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของราชการเป็นการส่วนตัว โดยมุ่งหวังประโยชน์ส่วนตัวเฉพาะครอบครัวหรือหมู่คณะของตน

5. การใช้ความรุนแรง (Violence) หมายถึง กิจกรรมที่พยายามสร้างผลกระทบต่อการตัดสินใจการกำหนดนโยบายรัฐบาล โดยกระทำร้ายร่างกาย ทรัพย์สิน กิจกรรมนี้อาจดำเนินไปโดยมีจุดหมายที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบทางการเมืองเช่น ก่อรัฐประหาร การลอบสังหารผู้ทำทางการเมือง หรืออาจมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองเช่น ปฏิวัติซึ่งสอดคล้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมี 2 รูปแบบ ดังนี้ (จุฑามาศ ประยูรทอง, 2547)

5.1 การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการ ได้แก่ การเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การจัดตั้งและการเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การมีส่วนร่วมโดยการรวมตัวของกลุ่มผลประโยชน์เพื่อผลักดันกระบวนการกำหนดนโยบายของรัฐ

5.2 การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ การเดินขบวนหรือชุมนุมประท้วง และการก่อความวุ่นวายทางการเมือง (จันทนา สุทธิจारी, 2544)

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นักรัฐศาสตร์ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับปัจจัยอันเป็นสาเหตุของการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการพยายามหาสาเหตุว่าเหตุใดสังคมหนึ่งจึงมีการขยายตัวของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เป็นอย่างมาก ในขณะที่ในอีกสังคมหนึ่งนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีน้อยหรือแทบจะไม่มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองเลยสาเหตุที่มีผลทำให้เกิดความแตกต่างของการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีดังนี้คือ

1. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม (Environment Stimuli) หมายถึง ลักษณะของระบบสังคม (Social System) และสภาพการณ์ทางการเมือง (Political Setting) ซึ่งไม่เพียงจะกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลเท่านั้น แต่ยังมีส่วนให้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับขอบเขตปทัสถานและทางเลือกต่าง ๆ ในการมีส่วนร่วมทางการเมือง บุคคลแต่ละคนแม้จะอยู่ในสิ่งแวดล้อมเดียวกันก็จะรับสิ่งเร้าจากระบบการเมืองและสังคมได้ไม่เท่ากัน เพราะเขาจะเลือกรับรู้และเลือกสรรเฉพาะสิ่งเร้าที่เหมาะสม และตรงกับความต้องการของตนเท่านั้น

2. ปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล (Personal Factors) มี 5 ประการด้วยกัน คือ พันธุกรรม แรงขับ ความต้องการทางจิตใจและร่างกาย และความเชื่อต่าง ๆ รวมทั้งทัศนคติทางการเมืองของแต่ละคนปัจจัยส่วนบุคคลจึงถือเป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยให้บุคคลเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่แตกต่างกันออกไป (Milbrath, 1977, p. 30) จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองบอกถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้

3. ปัจจัยทางด้านเพศ จากการวิจัยของ Milbrath และ Leser W ซึ่งเขียนไว้ในหนังสือชื่อว่า Political Participation เกี่ยวกับปัจจัยทางด้านเพศจะเห็นว่า เพศชายมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง นอกจากนี้ ยังพบว่าในหมู่คนที่มีสถานภาพต่ำ อัตราการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ชายและผู้หญิงมีความแตกต่างกันมาก ผู้ชายมีส่วนร่วมมากกว่าผู้หญิง แต่ในหมู่คนที่มีสถานภาพสูง อัตราความแตกต่างในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ชายและผู้หญิงมีน้อยมาก สิ่งที่ทำให้เพศชายและเพศหญิงมีอัตราการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันนั้น พบว่ามีสาเหตุมาจากการที่ผู้ชายมีความรู้สึกมีประสิทธิภาพในทางการเมืองมากกว่าผู้หญิง กล่าวคือ ความรู้สึกที่ว่าตนมีคุณสมบัติเพียงพอที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับความซับซ้อนของการเมืองมากกว่าผู้หญิง นอกจากนั้น มิลแบรท ยังพบว่าอัตราความแตกต่างในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเพศชายและเพศหญิงจะลดน้อยลงก็ต่อเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่มากขึ้น คือ ผู้หญิงมีความรู้มากขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น มีการออกไปทำงานนอกบ้าน และมีการขยายตัวของภาคเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสิทธิสตรี

4. ปัจจัยทางด้านอายุ จากผลการศึกษาวิจัยของ Milbrath และ Leser W พบว่ายิ่งระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงขึ้น ผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีอายุสูงขึ้นโดยเฉพาะผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 30 ถึง 50 ปี และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะลดลงเมื่อผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองมี

อายุ 60 ปี ซึ่งหมายความว่า อายุมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองใน 2 ช่วงอายุดังกล่าว ซึ่งผลการศึกษาต่าง ๆ จะสอดคล้องกัน (Milbrath, 1971, p. 122)

5. ปัจจัยทางด้านสถานะทางสังคม จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการครู : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอนิคมสร้อย จังหวัดมุกดาหาร พบว่าสถานภาพการสมรสเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงสถานภาพและบทบาท ซึ่งเห็นได้ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบท ชาวชนบทจะสมรสเมื่ออายุน้อย และมีความตั้งใจที่จะสมรสหรือแต่งงาน ทั้งนี้ เพราะชาวชนบทถือว่าการแต่งงานเท่ากันว่าเป็นการทำให้สถานภาพทางสังคมความเป็นผู้ใหญ่ให้แก่ผู้สมรส ดังนั้น การสมรสจึงเท่ากันว่าเป็นการกำหนดสถานภาพและบทบาทของคู่แต่งงานให้มีมากขึ้น และมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง (ศราวุธ ศรีแสงใส, 2544) และจากงานวิจัยของ Koufman (1994) พบว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน พบว่า อายุ เพศ การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้และระยะเวลาการอยู่อาศัยในท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนยังมีนักวิชาการชาวต่างประเทศยังได้กล่าวถึง ความสัมพันธ์ของการศึกษากับการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า บุคคลที่มีการศึกษาดีจะตระหนักในผลกระทบที่รัฐบาลมีต่อบุคคลแต่ละคนมากกว่าบุคคลที่ระดับการศึกษาน้อย บุคคลที่มีการศึกษาดีจะติดตามข่าวสารทางการเมือง และให้ความสนใจต่อการรณรงค์หาเสียงมากกว่าบุคคลที่มีการศึกษาน้อย บุคคลที่มีการศึกษาดีจะยิ่งมีข่าวสารทางการเมืองมาก บุคคลที่มีการศึกษาดีจะมีความคิดเห็นในเรื่องการเมืองกว้างขวางมาก ความสนใจต่อการเมืองจะมีเป้าหมายหรือประเด็นที่กว้างกว่า บุคคลที่มีการศึกษาดีมีแนวโน้มว่าจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการถกเถียงพูดคุย ทางการเมืองกัน บุคคลที่มีการศึกษาดี จะรู้สึกมีอิสระที่จะพูดคุยเรื่องการเมืองกับคนโดยทั่ว ๆ ไป บุคคลที่มีการศึกษาดีจะมีแนวโน้มว่าจะมองว่าตนเองมีความสามารถที่จะใช้อิทธิพลกับรัฐบาลได้ (Almond, 1963, p. 190)

บทสรุป

ประชาธิปไตยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนคือ การให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อเป็นรากฐานที่ดีของการพัฒนาประเทศเพื่อให้ประเทศมีความเจริญและยังเป็นการปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนฉะนั้นการศึกษาจึงมีความสำคัญกับการพัฒนาทางการเมืองประชาชนในประเทศควรได้รับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองหรือเพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อให้ประชาธิปไตยนั้นเป็นประชาธิปไตยที่มาจากประชาชนอย่างแท้จริง

ไม่เพียงแต่จะไปเลือกตั้งหรือเข้าไปมีส่วนร่วมเพียงเพราะหน้าที่หรือเพียงเพราะเป็นกฎข้อบังคับเท่านั้น จากการให้บริการด้านการศึกษาที่รัฐได้ให้บริการแก่ประชาชนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองกลุ่มประชาชนเป็นกลุ่มที่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกลุ่มหนึ่ง เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศเพราะประชาชนได้รับโอกาสในการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย นับได้ว่าเป็นผู้ที่มีความรู้พอสมควรในการมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ การเสนอข้อเท็จจริงทางการเมืองของประชาชน และระบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง หากประชาชนมีความสนใจทางการเมือง มีการเปิดรับข่าวสารและเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นหรือช่วยถ่ายทอดข้อมูลที่ถูกต้องให้สังคมได้รับรู้ และกระตุ้นให้คนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นในทางที่ถูกต้อง ก็จะส่งผลทำให้ระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ดีและมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- จรูญ สุภาพ. (2514). **หลักรัฐศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- จันทนา สุทธิจารี. (2544). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ วี.เจ. พรินติ้ง.
- จุฑามาศ ประยูรทอง. (2547). “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา : กรณีศึกษาเปรียบเทียบ นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงกับมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (ABAC)”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชูวงศ์ ฉายะบุตร. (2539). **การปกครองท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์พรินติ้ง.
- ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์. (2539). **จิตวิทยาการเมือง**. กรุงเทพมหานคร: วชิรวิทย์การพิมพ์.
- ดิน รัชฎาพฤทธิ. (2546). **การบริหารการพัฒนา : ความหมาย เนื้อหา แนวทาง และปัญหา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิพาพร พิมพ์สุทธิ. (2542). **พัฒนาการเมือง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศน. (2527). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภณการพิมพ์.
- พิสิทธิ์ศักดิ์ ห้วยหงษ์ทอง. (2551). “ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาในจังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2541). “การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน”. **วารสารพัฒนาชุมชน**. 36 (4).
- ศราวุธ ศรีแสงใส. (2544). “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการครู : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอนิคมสร้อย จังหวัดมุกดาหาร”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง).
- สิริพัฒน์ ลากจิตร. (2550) “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงาน องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี”. **วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. (คณะรัฐศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

- Almond. Gabriel A. & Verba. Sydney. (1963) **The civic culture Political attitude and democracy in five nation**. Boston: Little Brown.
- Easton David. (1971). **The Political System : An Inquiry into the State of Political Science**. New York: Knopf.
- Kaufman. H. F. (1994). **Participation in Organized Activites in Selected Dimtuckcy Localites**. Kentucky: The Free Press.
- Keith. D.D..(1972). **Human Behavior at Work Human Relations Organizational Behavior**. New York: McGraw-Hill Book.
- Milbrath. L. W. and Goel.(1977). **Political Participation: How and Why Do People Get Involved in Politics**. 2d ed. Chicago: Rand McNally College Publishing Company.
- Milbrath. Leser W..(1971). **Political participation**. New York: University of Buffalo Press. 1971
- Reeder.(1974). **Some Aspects of The Information Social Participation of Farm Families inNew York State**. New York: Unpublished Ph.D. Dissertation. Cornell University.